

**JANEZ DULAR
HALŠTATSKE NEKROPOLE DOLENJSKE,**

Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 6, Ljubljana 2003.

272 strane dvojezičnog teksta, slovenskoga i njemačkog, s fotografijama i tablama crteža te 92 table novoobjavljenih nalaza

Arheološki institut SAZU u Ljubljani predstavlja nam se impresivnom izdavačkom djelatnošću. Od 1995. godine, kada je objavljena prva monografija u ovom nizu, do danas evo šest velikih i izvrsno opremljenih knjiga. Od njih šest, Janez Dular je autor ili koautor tri.

Halštatske nekropole Dolenjske nastale su u okviru dugo i dobro planiranih te strpljivo i dosljedno izvođenih planova koji su htjeli okupiti, proučiti i objelodaniti sve halštatske i latenske nalaze koji su stigli i čuvaju se u izvanslovenskim muzejima. U prvom redu to se odnosilo na nalaze iz Prirodoslovnog muzeja Beču, ali i na sve ostale: iz Graza, Trsta, Berlina i Sjedinjenih Američkih Država. Dugotrajni je to bio rad koji traje tek nešto manje od pola stoljeća, a urodio je izvanrednim rezultatima. Njih predstavljaju Katalogi in monografije Narodnog muzeja u Ljubljani, a sada evo i ova nova Dela Arheološkog instituta Slovenije. Ne treba tu zaboraviti ni dobrodošlu suradnju stranih arheologa, naročito onih koji su priredili i objavili nalaze iz Stične i Magdalenske gore iz Peabody muzeja na Harvardu, Hughu Henckena i Petera Wellsa. Suradnja je bila plodonosna i s austrijskim i talijanskim kolegama, Karlom Kromerom i Fulviom Lo Schiavo na prvome mjestu. Kromer je objavio katalog Brezja, a Lo Schiavo je sudjelovala u obradi Sv. Lucije.

Halštatske nekropole Dolenjske nastale su u namjeri da se obrade i predstave manji lokaliteti Dolenjske koji su iskopani prije Prvoga svjetskog rata, a čuvaju se u Beču. Dularova je knjiga ipak tu početnu namjeru prerasla i mi smo dobili zanimljivu, prepunu podataka, sjajno opremljenu monografiju - sintezu o najznačajnijem i najnaprednijem razdoblju dolenjske prapovijesti.

Prvo, opsežno poglavlje posvećeno je povijesti istraživanja željeznodobnih nekropola općenito u Dolenjskoj. Ovakvi su pregledi uobičajeni dio svih sinteza, obično su suhoparni i svode se na opširnija i sažetija nabranja. Ovo Dularovo poglavlje je nešto sasvim drugo; pisano je zanimljivo, gotovo napeto, donosi radne biografije i govori o djelima svih istraživača u Dolenjskoj, pretežno arheologa-amatera ili ljudi iz drugih struka. Iako tu sažeto i pregledno upoznajemo rana arheološka iskopavanja iz posljednjih decenija 19. i s početka 20. stoljeća raznih nalazišta u Dolenjskoj, upoznajemo ujedno i političke, socijalne i kulturne prilike u Monarhiji, posebno odnose arheološkog Beča prema Sloveniji. Čitamo o cvatućem razvoju i dobrim vremenima za slovensku arheo-

lošku struku, posebno na primjer u dugotrajnom razdoblju Dežmanove djelatnosti, ali i teške, danas gotovo nerazumljive odnose koji su konačno i sve te dragocjene nalaze iznijeli iz zemlje njihova porijekla, iz Slovenije kojoj su jedino morali pripadati. Biografije aktera su kratke, rečeno je samo najpotrebnije, ali su Dularovi nenametljivi komentari posvuda dali ton, otkrili pravo značenje događanja. Dragocjene su i fotografije-portreti, zatim fotografije starih iskopavanja te dokumenti i stari nacrti. Susrećemo se u tom poglavlju s doista živopisnom, zanimljivom i povijesno složenom freskom čitavog razdoblja, od sedamdesetih godina 19. st. do početka Prvoga svjetskog rata, osvjetljenog iz kuta arheološkog interesa.

Slijedi pregledni popis iskopavanja i iskopavača po godinama, što zgodno rezimira sve što je izneseno u opširnijem prethodnom poglavlju. Kraće se poglavlje koncentrira na tadašnje metode iskopavanja kao i na važno pitanje o pouzdanosti u bečkom muzeju ili u literaturi zabilježenih grobnih cjelina. To je svakako bila tema s kojom su se morali suočiti svi moderni obrađivači i interpreti slovenskog gradiva i koja je tražila izgradnju ozbiljnoga i dosljednoga kritičkog pristupa tim starim podacima.

Dakako, središnje poglavlje knjige posvećeno je kronologiji dolenjske halštatske grupe. Ta je već dugotrajnim radom mnogih slovenskih znanstvenika uspostavljena i posve se uvriježila. Dular ju je ispisao vrlo čitko, bez opterećenja koja su u primarnim studijama bila potrebna, skupio je u ilustracijama sav relevantan materijal, sagledan u znamenitim grobovima. Te je nalaze trebalo do sada tražiti na mnogim mjestima u literaturi. Čak je i izvrsna sinteza Staneta Gabrovca o halštatskoj kulturi Dolenjske u Praistoriji jugoslavenskih zemalja V (Sarajevo, 1987.) bila iz nakladničkih razloga presažeto i nepotpuno, čak i ne osobito sretno, popraćena ilustracijama. U Dularovoj su monografiji svi za kronološka razmatranja i zaključke važni nalazi likovno izvrsno predočeni. Kronologija je tu najsuvremenije u europskom smislu zahvatila halštatsko razdoblje od početaka u ljubljanskoj kulturi II (b), tj. fazama Podzemelj 1 i 2, i prati se do početaka latenizacije Dolenjske u 4. st. pr. Kr.

Druga polovina Dularove monografije sadržava potpuni katalog novoobjavljenih nalaza iz odavno otkopanih grobova. Tu je, dakako, dokumentacija neujednačena, ovisno o podacima koje su dali nekadašnji iskopavači. Uočljivo je da je znatan broj grobova otkopao Janez Pečnik kojemu je u izvrsno

obuhvaćenoj biografiji u poglavlju o povijesti istraživanja poklonjena značajna pozornost. Ne treba sumnjati da je ovu temeljito skupljenu, kritički provjerenu i konačnu redakciju autor Dular izradio s velikim radnim ulogom. Od današnjih topografskih situacija iz katastarskih planova do starih skica s iskopavanja dobivamo dobar uvid u te dosada nepoznate lokalitete i nalaze. Na 92 table izvrsno su i ujednačeno nac-

tani svi nalazi: iz grobova u tumulima, iz ravnih grobova ili iz slučajnih pojedinačnih prikupljanja.

Svakako se može ustvrditi da je jedan davni dug, kojega je izmirenje davno planirano i u kojega je uložena velik i ozbiljan trud, ovom Dularovom monografijom ispunjen na opće zadovoljstvo struke i znanosti.

Nives Majnarić Pandžić